

Azərbaycanın Axtarışında 10 İllik Yubiley Münasibətilə Baş Redaktor Qismində Özüm ilə Müsahibə Betti Bleyer Baş Məqalə

Mənbə: Azerbaijan International jurnalı - Aİ, 10.4 (Qış 2002)
© 2003. Azerbaijan International

Azerbaijan International jurnalı öz fəaliyyətinə necə başladı?

Əslində, jurnalın yaranması çox təsadüfi oldu. 10 il bundan öncə bir jurnal çap etmək heç bizim aqlımıza da gəlməzdi. Sizə elə gələ bilər ki, bu həvəsdən oyanmışdır. Buna səbəb isə The Los Angeles Times və The New York Times qəzetləri idi.

Bu necə oldu?

1992 ci ildə Ermənistan və Azərbaycan arasında müharibə hələ təzə başlamışdı. Qərb mətbuatı münaqişə ilə bağlı bütün yazılarında məsələyə qərəzli yanaşırdı. Beş-altı sətirdən ibarət olan hər məqalədə ilk baxışdan neytral görünən “Xristian Ermənilər” və “Müsəlman Azərbaycanlılar” fikri hökm sürürdü. Əlbəttə belə bir müəyyənləşdirmə ənənəvidir, lakin bu məsələyə bu tamamilən səhv yanaşma idi.

Dinin bu müharibə ilə heç bir əlaqəsi yoxdur, elə deyilmi?

Ancaq qərb oxucuları üçün “günahkar tərəfin” kim olduğunu müəyyənləşdirmək üçün bu amil yetərli idi.

Lakin bütün döyüş əməliyyatları Azərbaycan ərazisində aparılırdı.

Tamamilə doğrudur. Və heç kəs “məsələnin digər tərəfini”—Azərbaycanın mövqeyini ortaya qoymurdu. Onda Amerikada yaşayan əslən Təbrizdən olan azərbaycanlı Piruz Xanlı bu barədə məlumat bülleteni hazırlamağı qərara aldı və mənədən də bu işə cəlb olunmağımı xahiş etdi. O, 1990-cı ildə hələ Sovet İttifaqının dağılmasından öncə Bakıda keçirilən Birinci Beynəlxalq Biznes Konfransında iştirak etmişdi.

Bu işə başlayanda mən kompüterdə jurnal dizaynı ilə əlaqədar bəzi biliklərə malik idi, ona görə də demək olar ki, redaktorluq işi mənə təsadüfən rast gəldi-bu da başqa bir təsadüf. Və ya keçmiş deyimlərdə olduğu kimi, mən uyğun zamanda müvafiq yerdə oldum. Biz 1993-cü ildə kseroks

maşınından çıxarılmış 16 səhifədən ibarət ağ-qara çap edilmiş xəbərlər bülleteni nəşr etməklə bu işə başladıq. 1996-cı ildən başlayaraq isə davamlı şəkildə hər kvartal təqribən 100 rəngli səhifədən ibarət jurnal nəşrinə başladıq.

Jurnalı çap etmək üçün maliyyə dəstəyini haradan əldə etdiniz?

Bizim jurnalda ilk olaraq reklam yerləşdirmək istəyini bildirən şirkətlər BP, Penzoil (indi Devon), və Unocal oldular ki, bu da jurnalın üçüncü nömrəsinə təsadüf etdi. Bundan sonra başqaları da bu işə qoşuldu. Bu jurnalı onların yardımı olmadam çap etmək mümkün olmazdı. Doğrusunu desəm, reklam üçün kiməsə müraciət etmək həmişə bu işin ən çətin tərəfidir.

O zaman Bakı necə idi?

Bugünkündən tamamilə fərqli idi. Bakıya səfərə hazırlaşanda çemodanları yığmaq çox əsəbverici bir iş idi. Hər şeyi—fotoapparat üçün filmləri, battareyaları, diktofonları və hətta tualet kağızlarını da özümlə götürməli idim. Amma indi bu şeylər Bakıda çox asanlıqla tapılır.

Telefon danışıqları da çətin idi?

Bugün mobil telefonlara hər yerdə rast gəlmək olar; hətta məktəb uşaqları da mobil telefon gəzdirilər. Lakin o zaman mobil telefon adlı bir şey yox idi və adi telefonla işlə əlaqədar kimləsə əlaqə saxlamaq bir kabus idi. Nə qədər çalışmağından asılı olmayaraq lazım olan şəxsə danışmaq yalnız 20 faiz halda mümkün idi və onda da çox zəif əlaqə yaranırdı və səs demək olar ki, eşidilmirdi. Hətta tez-tez əlaqə tamamilə kəsilirdi.

Beynəlxalq danışıqlarda vəziyyət necə idi?

Mümkünsüz. 1995-ci ilə qədər Azərbaycandan xaricə birbaşa zəng etmək olmurdu. Xaricə zəng etmək üçün köhnə sovet tipli operatorlara müraciət etməli idin, onlar isə bir neçə saatdan sonra istədiyiniz yerlə əlaqə yaradırdılar. Hətta gecəyarısı da əlaqə yaratdıqları vaxt olurdu. Lakin birbaşa zənglər mümkün olduqdan sonra qiymətlər çox yüksək idi—ofislərdən bir dəqiqə danışmaq üçün 6 \$ dollar, otellərdən isə daha baha başa gəlirdi.

Allaha Şükür indi elektron poçt və İnternet var.

Ah! Əziz İnternet. Hərdən təəccüblənirəm: biz İnternetsiz necə işləyirdik? Hansı cürətlə biz əlaqənin demək olar ki, mümkün olduğu dövrdə 8000 mil bizdən uzaqda yerləşən bir ölkə haqqında jurnal çap etmək qərarına gəldik? Yəqin bu sadəlövlükdən irəli gəlirdi. Biz Bakıya ilk elektron məktubu 1997-ci ildə yazdıq.

Buna qədər isə biz Bakıya uçurduq (Onda Bakıya uçuşlar yalnız Moskva və İstanbuldan keçməklə mümkün idi), müsahibələr götürürdük, onları tərcümə etdirirdik and səliqəsiz yazılarla dolu qovluqlarla yenidən Los Ancelesə qayıdırdıq. Bu gün isə bizim Azərbaycanla və yaxşı təlim keçmiş və öz peşəsinə sadıq əməkdaşlarımız ilə daimi əlaqəmiz var və onlar çapdan öncə ən xırda detalları belə dəqiqləşdirilər.

Azərbaycanlılarda sizi heyran edən hansı cəhət oldu?

Onların bizi qəbul etmək istəyi. Mən Soyuq Müharibə dövründə böyümüşəm və həmin dövrdə bizim çoxumuzun Sovet İttifaqı haqqında biliklərimiz yalnız onların bizim düşmənimiz olmasından ibarət idi. Mənim qonşum hətta Sovetlərin hücumuna qarşı bombadan mudafiə üçün sığınacaq tikmişdi. Lakin Azərbaycan International jurnalı Sovet İttifaqının dağılmasından bir il sonra səhnəyə çıxdı və biz gördük ki, Azərbaycanlılar ürəkdən beynəlxalq ictimaiyyət ilə əlaqələr qurmağa can atırlar.

Sizi hər şeydən çox təəcübləndirən nə oldu?

Redaktorluq baxımından mən hələ də “əks qayda” kimi adlandırıla bilən və bir sıra Şərqi ölkələri üçün xarakterik olan hala öyrəşməkdə çətinlik çəkirəm. Yəni məqalədə ən vacib məlumat məqalənin əvvəlində yox, sonunda verilir. Bu bizim üçün çox çətinliklər yaradır, çünki biz məqalələri Qərbi oxucularının anlaması üçün tərsinə çevirməli oluruq.

Həmçinin mən keçmiş əsrlə bağlı hadisələrlə bağlı cəmiyyətdə belə bir “yaddaş aşınması” nı gözləməirdim. Mən anladım ki, Azərbaycanlılar əslində şifahi dilli cəmiyyət olublar. Mən xüsusilə gənc nəsildə keçmişlə bağlı mövcud olan nəhəng informasiya boşluğunu görəcəyəmə hazır deyildim. Azərbaycanlılara Sovet İttifaqından miras qalmış problemlərdən biri də öz tarixini yenidən bərpa etməkdir. Siyasi quruluş dəyişən zaman bəzi məsələləri müzakirə etmək siyasi cəhətdən yanlış və hətta həyat üçün təhdidedicidir. Buna görə də cəmiyyətdə mövcud olan informasiya zənginliyinin itirilməsi o qədər də uzun sürmür.

Yaddaşların aşınması hər yerdə nəzərə çarpır, bu özünü hətta ən adi, dinlə əlaqəsi olmayan şeylərdə də biruzə verir. Məsələn: Onlar “Sizin hər gün yanından keçdiyiniz bu əzəmətli binanı hansı neft maqnatı tikib?” sualına cavab verə bilmirlər. Hətta çox vaxt heç kəs cavab verə bilmir.

İşinizdə sizi ən çox sizi qane edən nədir?

Bizim səylərimiz nəticəsində insanların nə isə yaxşı şeylər əldə etdiyini eşidəndə. Məsələn, Texaco şirkəti (hal-hazırda Chevron şirkəti ilə birləşib) bizim 1995-ci ildə faciəvi sonluqla nəticələnən və irsi pozğunluq olan talassemiya xəstəliyi ilə bağlı məqaləmizdən sonra Bakı Qanköçürmə Mərkəzinin yenidən qurulması üçün 500 min dollarlıq layihəni üzərinə götürəndə. Və ya əcnəbi ailələr bizim internet sahifəmiz —AZER.com sahifəsində olan məqalələrimizi oxuduqdan sonra Azərbaycandan yetim uşaqları övladlığa götürmək qərarına gəldikləri zaman. Və ya Braziliyada, San Paolo şəhərində yaşayan musiqi professoru bizim Azərbaycan musiqisi barəsindəki İnternet sahifəmizə baş çəkdikdən sonra Azərbaycan musiqisini öz universitetinin dərəcəsinə saldıqda. Və ya Sietlda (Vaşinqton ştatında) yaşayan bir uşaq Lamiyənin şərtlərini oxuduqdan sonra ona Yeni İldə hədiyyə göndərəndə. Belə hadisələr doğurdan da hədsiz dərəcədə insana zövq verir.

Deməli bütün bunlarda İnternet rol oynayır?

Bəli, biz 4 İnternet sahifəsi yaratmışıq: AZER.com-da (1996-cı ildə yaradılıb) 1993-cü ildən bu yana nəşr olunan jurnal nömrələrinin bütün məqalələri arxivləşdirib. Bu sahifə hal-hazırda “Dünyada Azərbaycan haqqında ən geniş sahifədir”. Burada 1500-dən çox məqalə və 3700-dən çox şəkil var. Əslində bu sahifə İngilis dilində Azərbaycan haqqında ensiklopediyaya bənzər bir şeydir. Bu sahifədə geniş SEARCH (axtarış) bölməsi və STORE (dükanı) var.

İncəsənətlə maraqlananlar üçün 150 rəssamın 3000 rəsm əsərinin toplandığı Azgallery.org (1999) səhifəsini yaratmışıq. Daha sonra biz HAJIBEYOV.com (2001) səhifəsini yaratmışıq; burada Azərbaycanın ən sevilən bəstəkarı olan Üzeyir Hacıbəyovun (1885-1948) irsi əks olunub. Amerikanın ən nüfuzlu radio şirkəti olan Milli İctimai Radio (NPR-National Public Radio) bu səhifəni aşkarlayıb Hacıbəyovun bizim Statoil'un köməkliliyi ilə buraxdığımız 7 bölümlük CD dəstini yayımladığı an həqiqətən təsirli idi. NPR 680 üzv stansiyası vasitəsilə həftədə 20 milyona yaxın dinləyiciyə xidmət edir.

AZERİ.org (2000) Azərbaycan dili və ədəbiyyatını əhatə edir. Hal-hazırda biz jurnalda çap olunan məqalələrin 70-dən çoxunu Azərbaycan dilinə tərcümə etmişik. Bundan əlavə bu səhifədə onlarla Azərbaycan yazıçısının əsərləri toplanıb. Nəhayət, Antoni de St. Ezüperin fransız dilindən azərbaycan dilinə tərcümə olunan “Kiçik Şahzadə” əsəri ilk dəfə olaraq tam bir kitab şəklində səhifədə qoyulmuşdur. Bu Azerbaijan International jurnalının həyata keçirdiyi layihələr içərisində “İlklərdən” biridir, və bircə bu ölkə üçün də “İlklərdən” dir. Keçən onillik bizim üçün çox maraqlı bir səyahət oldu. Biz ümid edirik ki, bu xalqın yeni tarixində iştirak etmək yolundakı səylərimiz nəticəsində Azerbaijan International jurnalının nəşrinin ikinci onilliyində də biz bu “İlkləri” həyata keçirməkdə davam edəcəyik.

Veb direktor: Betti Bleyer

Tərcümə etdi: Aytən Əliyeva

Yoxladı: Aynurə Hüseynova

Veb üçün hazırladı: Aydan Nəcəfova

AZERİ.org-a qoyuldu: Dekabr 2004